

دختران نوجوان امروز، مادران نسل آینده: ارتباط خودمختاری و سبک فرزندپروری والدین با خودمختاری و بهزیستی دختران نوجوان

◆ فاطمه سیف‌زاده درآباد^۱ ◆ سپیده هدایتی^۲ ◆ دکتر آزاده عسکری^۳

چکیده:

هدف از این پژوهش بررسی ارتباط میان خودمختاری و سبک فرزندپروری والدین با خودمختاری خود و دختران نوجوانشان و همچنین تأثیر ادراک فرزندان از شیوه فرزندپروری والدین بر خودمختاری‌شان است. رویکرد کمی و روش پیمایشی برای دستیابی به اهداف این مطالعه گزینش شده‌اند. جامعه پژوهش شامل دختران نوجوان ۱۰ تا ۲۴ ساله مناطق یک و ۱۴ شهر تهران و والدینشان بود. در این میان، ۶۶ خانواده دارای دختر ۱۰ تا ۲۴ ساله بررسی شدند. اعضای خانواده‌های نمونه شامل پدر، مادر و دختر نوجوان آنها به سؤالات مقیاس بهزیستی روان‌شناختی ریف (۱۹۸۹)، پرسشنامه فرزندپروری بامریند (۱۹۷۱) و پرسشنامه سبک فرزندپروری ادراک‌شده نقاشیان (۱۳۵۸) پاسخ دادند. داده‌های گردآوری شده از طریق آزمونهای آماری مناسب و بهره‌برداری از نرم‌افزار «اس. پی. اس. اس.» تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که میان خودمختاری مادران و دختران نوجوان آنها و پدران و دختران نوجوان آنها رابطه مثبت و معنادار وجود دارد (به ترتیب $r = 0/01$, $p = 0/342$ و $r = 0/05$, $p = 0/295$). سبک فرزندپروری والدین با خودمختاری خود و خودمختاری فرزندانشان رابطه معنادار ندارد. نتایج همچنین نشان دادند که میزان تحصیلات مادر با خودمختاری فرزند رابطه معنادار دارد ($r^2 = 1/80$, $X^2 = 0/003$, $p = 0/003$). خودمختاری والدین عاملی مهم در تحول سالم و بهنجار نوجوانان آنها به شمار می‌رود. بنابراین، آموزش والدین در زمینه پرورش خودمختاری در خود و حمایت از آن در فرزندان نوجوانشان، تحول بهنجار فرزندان و بهبود رابطه آنها با والدینشان را در پی خواهد داشت و به آنها در پرورش نسل آینده کمک خواهد کرد.

کلیدواژگان: نیازهای روان‌شناختی، خودمختاری، بهزیستی، سبک فرزندپروری، نوجوانی

© تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۰/۱۳

© تاریخ دریافت: ۹۹/۴/۴

۱. دانش‌آموخته دوره کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه شهیدبهشتی، تهران، ایران. E-mail: F.seyfazadeh@uliege.be
 ۲. دانش‌آموخته دوره کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه شهیدبهشتی، تهران، ایران. E-mail: Sepidehh@unc.edu
 ۳. نویسنده مسئول: استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. E-mail: A_askari@sbu.ac.ir

■ مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در دوره نوجوانی که دوره تجربه هویت‌یابی و اکتشافات (فلسفی و نعمت‌طاوسی، ۱۳۹۸) است، نیاز به خودمختاری بیشتر می‌شود (ری‌لیک^۱ و همکاران، ۲۰۱۰). به باور «مزلو»^۲ و «راجرز»^۳، خودمختاری در قالب احساس کفایت، استقلال رفتاری و شناختی و قدرت ارزیابی تعریف می‌شود (کیانگ و باتاچارجی^۴، ۲۰۱۹). بر پایه نظریه خودتعیین‌گری^۵، رفع نیاز روان‌شناختی خودمختاری موجب تحول بهزیستی، شکوفایی (ریو^۶، ۲۰۱۴)، پذیرش خود، روابط میان-فردی مثبت و زندگی هدفمند می‌شود (دوستی و همکاران، ۱۳۹۳). در ضمن، چالش‌های کسب هویت و استقلال، اتفاقات تنش‌زا و مکانیزم‌های دفاعی رشد‌نیافته باعث کاهش بهزیستی روان‌شناختی فرد می‌شوند (نیک‌آدین و همکاران، ۱۳۹۲) و این امر بر اهمیت خودمختاری در تحول روان‌شناختی و اجتماعی نوجوانان (بورک و کوزینسکی^۷، ۲۰۱۸) و به‌ویژه بر ضرورت حمایت والدین از آن در دوره نوجوانی می‌افزاید (مونتنس و ولنتینر^۸، ۲۰۲۱). خودمختاری در نوجوانی به معنای فاصله گرفتن از والدین نیست (ویلن^۹ و همکاران، ۲۰۱۱) و رفتار والدین هنگام جدایی نوجوان از خانواده مهم بوده و در تحول سازگارانۀ تنظیم هیجانی، رفتارهای اجتماعی و کسب هویت بزرگسالی اثرگذار است (روث^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۷).

خودمختاری در روابط گوناگون مانند میان مربی و بازیکنان (ادی^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۲) بررسی شده است و از آن میان خودمختاری در رابطه فرزندان و والدین اهمیتی ویژه دارد (بردلی^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۷)، زیرا والدین از مهم‌ترین منابع رفع نیاز خودمختاری‌اند (راتل^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۸). نوجوانان معمولاً با والدین درباره زمان و زمینه تصمیم‌گیری مستقلانه اختلاف نظر دارند (پرز^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۶) که نهایتاً والدین در این مورد تصمیم می‌گیرند (اسدی و همکاران، ۲۰۱۱)، درحالی‌که ریسک‌پذیری متناسب با سن برای تحول بهنجار ضروری است (نیپوس^{۱۵} و همکاران، ۲۰۱۳). عدم حمایت والدین از خودمختاری و کنترل روانی مانع تحول حس توانمندی، هویت‌یابی و ارضای نیازهای روان‌شناختی

1. Wray-Lake
2. Maslow
3. Rogers
4. Kiang & Bhattacharjee
5. Self-determination theory
6. Reeve
7. Burke & Kuczynski
8. Mounts & Valentiner
9. Willemen
10. Rueth
11. Adie
12. Bradley
13. Ratelle
14. Pérez
15. Niehues

(ایگلتن^۱ و همکاران، ۲۰۱۶؛ میلر^۲ و همکاران، ۲۰۱۸) و سبب اتکا و وابستگی فرزندان به والدین (شارف و گلدنر^۳، ۲۰۱۸) می‌شود. به این ترتیب، والدین حامی خودمختاری حس شایستگی را در فرزندان پرورش می‌دهند (میلر، ۲۰۱۲) و موجب تنظیم هیجان، سازگاری اجتماعی، پیشرفت تحصیلی، انگیزه بیشتر، سلامت روان، احساس شایستگی و کنترل، مشارکت و تلاش، نگرش مثبت نسبت به مدرسه، بلوغ فردی، خودتنظیمی و عملکرد اجرایی بهتر می‌گردند (محبی و بدری، ۱۳۹۵؛ واسکز^۴ و همکاران، ۲۰۱۶؛ پدرسن^۵، ۲۰۱۷).

از طرفی، سبک فرزندپروری نیز مهم است. به‌طور کلی والدین سه سبک فرزندپروری اعم از مستبدانه (محبت کم - کنترل زیاد)، مقتدرانه (هر دو زیاد) و سهل‌گیرانه (با دو بخش غفلت‌ورز (هر دو کم) و محبت‌آمیز (محبت زیاد - کنترل کم) در تربیت فرزندان دارند که سبک فرزندپروری مقتدرانه می‌تواند تأثیر مثبتی بر عزت‌نفس، سازگاری روانی و عملکرد تحصیلی فرزند داشته باشد. در این سبک، در اوایل نوجوانی فرزند، کنترل بالاست و در اواخر نوجوانی کاهش می‌یابد (رویژ - هراندز^۶ و همکاران، ۲۰۱۹). والدین کنترل‌گر فرزندان‌شان را مجبور می‌کنند که مطابق با انتظارات و باورهای آنها رفتار کنند و سبب ایجاد مشکلات انطباقی، افسردگی، رضایت کمتر از زندگی، اضطراب و اعتمادبه‌نفس و عزت‌نفس پایین، بزهکاری و رفتارهای ضداجتماعی، مشکلات تحصیلی و عدم توانایی مدیریت زمان، احساس بی‌کفایتی و شرم در نوجوانان و به‌طور خاص درونی‌سازی مشکلات در دختران می‌شوند (شارف و گلدنر، ۲۰۱۸، وان و یو^۷، ۲۰۱۸؛ شیفرین^۸ و همکاران، ۲۰۱۴؛ هاشمی و همکاران، ۱۳۹۶) و دختران به نسبت پسران ۵۰٪ کمتر از حمایت والدین از خودمختاری رضایت دارند (استینو^۹ و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین، از آنجا که سبک فرزندپروری با تعارض نوجوان - والدین رابطه دارد (یانگ و ژانگ^{۱۰}، ۲۰۲۱)، نوجوانان به احتمال کمتری با والدین کنترل‌گر ارتباط متعادل دارند (یو^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۳) و بیشترین میزان سازگاری روان‌شناختی در نوجوانانی با خانواده حامی خودمختاری در عین نظارت زیاد دیده شده است (رودریگز - مارینوس^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۰) که به احتمال کمتری رفتار مخرب از خود نشان می‌دهند (ورولیک^{۱۳} و همکاران، ۲۰۲۰).

1. Eagleton
2. Miller
3. Scharf & Goldner
4. Vasquez
5. Pedersen
6. Ruiz-Hernández
7. Won & Yu
8. Schiffrin
9. Esteinou
10. Yang & Zhang
11. Yoo
12. Rodríguez-Meirinhos
13. Vrolijk

در زمینه سبک‌های فرزندپروری و عوامل مؤثر بر آنها می‌توان گفت که والدین با تحصیلات بالاتر (ون هولند دوگراف^۱ و همکاران، ۲۰۱۸)، سن و ثروت بیشتر حمایت بیشتری از خودمختاری می‌کنند و کمتر از روش‌های تنبیهی (بورک و کوزینسکی، ۲۰۱۸) و بیشتر از روش‌های استدلال و حذف مزایا برای اعمال کنترل بهره می‌گیرند (آکیل^۲ و همکاران، ۲۰۱۶). در مقابل، فرزندان والدین خشن بیشتر از اجابت خواسته‌ها سر باز می‌زنند (لینکلن^۳ و همکاران، ۲۰۱۷). مشاغل طبقه کارگر هم به دلیل الزام تبعیت و تأکید فرهنگی بر سلسله‌مراتب قدرت، با خودمختاری رابطه منفی دارند (پن^۴ و همکاران، ۲۰۱۳). مادران شاغل هم برای افزایش بهره‌وری زمان، والدگری دموکراتیک‌تری دارند (آکیل و همکاران، ۲۰۱۶).

افزون بر این، با توجه به کسب اطلاعات والدین از طریق خودافشاگری نوجوان و نه کنترل مستقیم (پارکین^۵ و کوزینسکی، ۲۰۱۲)، نوجوانان برای والدین با سبک مقتدرانه بیشتر افشاسازی می‌کنند (سرخابی و میدا^۶، ۲۰۱۴). البته والدین ممکن است فکر کنند که حامی خودمختاری‌اند، اما فرزندان از فعالیتهای آنان طور دیگری برداشت کنند (واسکز و همکاران، ۲۰۱۶)؛ لذا ادراک نوجوانان از سبک فرزندپروری نیز در احساس خودمختاری مؤثر است.

بنابراین، از آنجا که فرزندان زمان زیادی را در کنار والدین خود سپری می‌کنند و نیازهای روان‌شناختی آنان مانند خودمختاری که برای تحول بهنجار ضروری است، در بستر خانواده بروز می‌کند و ارضا می‌شوند، پرداختن به این موضوع ضرورت دارد. از آنجا که ارضای نیاز خودمختاری در افراد می‌تواند در رشد شخصیت آنان تأثیرگذار باشد (رایان^۷، ۱۹۹۸) و شخصیت والدین با سبک فرزندپروری آنها ارتباط دارد (هوور^۸ و همکاران، ۲۰۱۰)، ارضای این نیاز روان‌شناختی در والدین احتمالاً با خودمختاری فرزندان رابطه دارد. نظر به ارتباط میان سبک فرزندپروری با حمایت از خودمختاری فرزندان، خودمختاری می‌تواند متأثر از سبک فرزندپروری و ادراک فرزندان از آن باشد. بنابراین، با توجه به اهمیت ارضای نیازهای روان‌شناختی از جمله خودمختاری که می‌تواند به رشد شخصیت افراد و طبعاً سلامت روان جامعه کمک کند، پرداختن به موضوعاتی که به نوعی می‌توانند متخصصان سلامت روان را یاری کنند تا بدانند که برای ارائه بهتر آموزشها و مداخلات به‌منظور تحول بهنجار نوجوانان دختر و ارتقای سلامت روان آنان، می‌توانند والدین را خطاب قرار دهند و با تقویت خودمختاری در آنان، به شکل غیرمستقیم بر فرزندان دختر نیز تأثیرگذار باشند. گوشیه‌های تلفن همراه و شبکه‌های اجتماعی هم

1. Van Holland De Graaf
2. Akyil
3. Lincoln
4. Pan
5. Parkin
6. Sorkhabi & Middaugh
7. Ryan
8. Huver

بر اهمیت این موضوع افزوده‌اند (استاینفلد^۱، ۲۰۲۱؛ یانگ و ژانگ^۲، ۲۰۲۱؛ فرانسس^۳ و همکاران، ۲۰۲۱) و به نظر می‌رسد که به دلیل اهمیت دوره نوجوانی در هویت‌یابی به‌طور خاص، هر نوع پژوهشی در زمینه خودمختاری می‌تواند والدین را در مسیر آگاهی از اهمیت نیازهای روان‌شناختی خود و گزینش سبک تربیتی مناسب یاری دهد. با وجود این، بررسی مسئله این پژوهش تاکنون در کانون توجه پژوهشگران نبوده است، لذا مطالعه حاضر فرضیه‌های زیر را به بوتۀ آزمون می‌گذارد:

۱. احساس خودمختاری در والدین با احساس خودمختاری در دختران نوجوان آنها رابطه دارد.
۲. سبک فرزندپروری والدین با میزان خودمختاری دختران نوجوانشان رابطه دارد.
۳. میزان خودمختاری والدین با سبک فرزندپروری آنها رابطه دارد.
۴. ادراک از سبک فرزندپروری والدین با میزان خودمختاری در دختران نوجوان رابطه دارد.
۵. میزان تحصیلات والدین با میزان خودمختاری دختران نوجوانشان رابطه دارد.
۶. بهزیستی در والدین با بهزیستی در دختران نوجوان رابطه دارد.

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش از رویکرد کمی و روش پیمایش بهره‌برداری شده است. جامعه پژوهش دربردارنده پیرامون ۷۱ هزار دختر نوجوان ۱۰ تا ۲۴ ساله ساکن مناطق یک و ۱۴ شهر تهران و والدین آنان بود که می‌توانستند به ابزار پژوهش پاسخ دهند.^۴ با توجه به نظر سایر^۵ و همکاران (۲۰۱۸)، سنین ۱۰ تا ۲۴ سالگی برای تحول نوجوانی در عصر حاضر مناسب‌تر است. با تکنیک «نمونه‌گیری در دسترس» افرادی در یک مدرسه و دانشگاه دولتی از مناطق یک و ۱۴ شهر تهران نمونه‌گیری شدند. به اعتقاد هومن (۱۳۹۱: ۲۲)، در پژوهش‌های همبستگی برای هر متغیر حداقل ۵ و حداکثر ۱۵ شرکت‌کننده احتیاج است که در این پژوهش برای سه متغیر خاص خودمختاری، سبک فرزندپروری و ادراک از سبک فرزندپروری در هر یک از سه گروه مادر، پدر و فرزند، با احتساب احتمال حداکثر ۵۰ درصد ریزش به دلیل ضرورت مشارکت هر سه عضو خانواده، ۹۰ پرسشنامه توزیع شد که هر سه عضو خانواده (پدر، مادر و دختران نوجوانشان) باید آنها را تکمیل می‌کردند. سرانجام، ۶۶ خانواده (۶۶ نفر در هر گروه) پرسشنامه‌های زیر را تکمیل کردند.

1. Steinfeld
2. Yang & Zhang
3. Francis

۴. بر پایه سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، ۷۷۸۴۸۶ دختر نوجوان ۱۰ تا ۲۴ ساله در شهر تهران زندگی می‌کنند. از آنجا که اطلاعات جمعیت‌شناختی به تفکیک مناطق شهر تهران در دست نیست، برای محاسبۀ تعداد جامعه این پژوهش، عدد مذکور بخش بر تعداد مناطق (۲۲) و ضرب در دو شده است که عددی معادل ۷۰۷۷۱ نفر می‌شود. شایان ذکر است که عدد به‌دست‌آمده بر پایه آمار سال ۱۳۹۵ و تقریبی است.

5. Sawyer

۱. **مقیاس بهزیستی ریف** (ریف^۱، ۱۹۸۹): در بردارنده ۸۴ سؤال و شامل شش خرده‌مقیاس است که از آن میان، خودمختاری ده سؤال را به خود اختصاص می‌داد. شرکت‌کنندگان در مقیاسی شش‌ارزشی (کاملاً مخالف [۱] تا کاملاً موافق [۶]) به سئوالات پاسخ می‌دهند. ۴۷ سؤال، مستقیم و ۳۷ سؤال به شکل معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. پرسشنامه را هر سه عضو خانواده تکمیل کردند. روایی محتوا و سازه و پایایی پرسشنامه در پژوهش‌های گذشته در ایران سنجش شده است. ضریب پایایی کل مقیاس ۰/۸۲ و خرده‌مقیاس‌های پذیرش خود، روابط مثبت با دیگران، خودمختاری، تسلط بر محیط، زندگی هدفمند و رشد شخصی به ترتیب ۰/۷۱، ۰/۷۷، ۰/۷۸، ۰/۷۷ و ۰/۷۰ بوده که از نظر آماری معنادار است ($p < 0/01$) (بیانی و همکاران، ۱۳۸۷).

۲. **پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری بامریند** (بامریند^۲، ۱۹۷۱): در بردارنده ۳۰ گویه و سه خرده‌مقیاس شیوه آزادگذاری مطلق، شیوه استبدادی و شیوه اقتدار منطقی در طیف لیکرت پنج‌ارزشی (کاملاً مخالف [۵] تا کاملاً موافق [۱]) است. روایی و پایایی این پرسشنامه در ایران در پژوهش‌های بسیاری تأیید شده است (همانند رضایی، ۱۳۷۵). برای محاسبه پایایی کل پرسشنامه از آلفای طبقه‌ای و برای محاسبه خرده‌مقیاس‌ها از ضریب گاتمن استفاده شده و نتایج نشان‌دهنده پایایی نسبتاً خوب پرسشنامه و خرده‌مقیاس‌های آن است (مینایی و نیک‌زاد، ۱۳۹۶). به این پرسشنامه، پدر و مادر پاسخ دادند.

۳. **پرسشنامه سبک فرزندپروری ادراک‌شده** (نقاشیان، ۱۳۵۸؛ به نقل از حیدری و همکاران، ۱۳۸۸). این پرسشنامه بر اساس پژوهش‌های شیفر^۳ (۱۹۶۵) تهیه شده و دارای ۷۷ گویه در طیف لیکرت پنج‌ارزشی (همیشه [۵] تا هیچگاه [۱]) است و ابعاد مختلف کنترل-آزادی (سخت‌گیری، سهل‌گیری و محبت-طرد) در روابط خانوادگی والدین را از دیدگاه فرزندان می‌سنجد که دختران به آن پاسخ گفتند. روایی آن را نقاشیان (۱۳۵۸) از طریق روایی محتوایی و یعقوب‌خانی غیاثوند (۱۳۷۲) از طریق تحلیل عاملی تأیید کرده‌اند و پایایی این پرسشنامه در ایران در پژوهش‌ها تأیید شده است (برجعی، ۱۳۷۸).

ابزارهای گردآوری داده برای بررسی روایی در اختیار دو نفر از اساتید هیئت علمی روانشناسی گذاشته شدند، بازخوردهایشان دریافت و ویرایش‌های لازم انجام شد. برای بررسی پایایی ابزارها نیز از آزمون «آلفای کرونباخ» بهره‌برداری شده و خروجی «اس. پی. اس. اس.» نشان‌دهنده پایایی مناسب ابزارها است.

1. Ryff
2. Baumrind
3. Schaefer

برای تکمیل ابزارهای پژوهش، پژوهشگران به اداره کل آموزش و پرورش تهران، سپس به اداره آموزش و پرورش منطقه گزینش شده در تهران و همچنین یکی از دانشگاه‌های دولتی شهر تهران معرفی شدند. پس از مراجعه به مدرسه و دانشگاه و گزینش در دسترس، نخست مسئله پژوهش توضیح داده شد و سه ابزار به شرکت کنندگان داده و چگونگی پاسخگویی به پرسشنامه برایشان تشریح شد. سرانجام، پس از دو هفته پرسشنامه ۶۶ خانواده گردآوری شدند. برای تجزیه و تحلیل، داده‌های گردآوری شده در ویرایش ۲۲ نرم‌افزار «اس. پی. اس. اس» درون‌دهی و پس از تحلیل یافته‌ها، فرضیه‌ها آزمون شدند.

یافته‌ها

داده‌ها نشان دادند که ۷۱٪ از دختران شرکت‌کننده ۱۵ تا ۱۹ سال، ۳۱٪ از مادران ۳۵ تا ۳۹ سال و ۳۱٪ از پدران ۴۵ تا ۴۹ سال داشته‌اند. مسن‌ترین پدران با ۶۰ تا ۶۵ سال سن و مسن‌ترین مادران با ۵۵ تا ۵۹ سال سن در این مطالعه شرکت کردند. بر پایه داده‌ها، میانگین سنی پدران در حدود ۴۸، مادران ۴۴ و فرزندان ۱۷ سال بوده است. ۳۵ نفر از پدران و سه نفر از مادران مشارکت‌کننده در پژوهش شغل آزاد داشتند، ۴۷ نفر از مادران نیز خانه‌دار بودند. ۱۸ نفر از پدران و ۵ نفر از مادران هم مشاغل دولتی داشتند. تعدادی از مشارکت‌کنندگان نیز شغل خود را نگفته‌اند.

از نظر سطح تحصیلات، حدود ۴۷٪ از پدران (۲۵ نفر) و ۵۵٪ از مادران (۳۱ نفر) مدرک دیپلم داشته‌اند و در مجموع تقریباً ۴۱٪ از والدین (۳۵ نفر) تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند. در حدود ۱۴٪ از مادران (۸ نفر) و ۱۹٪ از پدران (۱۰ نفر) نیز تحصیلات ابتدایی و راهنمایی داشته‌اند و برخی از والدین نیز به این پرسش پاسخ نداده‌اند. آمار توصیفی ابعاد گوناگون سبک‌های فرزندپروری، خودمختاری و ادراک از سبک‌های فرزندپروری پاسخ‌دهندگان در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱. آمار توصیفی ابعاد گوناگون سبک‌های فرزندپروری، خودمختاری و ادراک از سبک‌های فرزندپروری

شمار پاسخگویان			میانگین			انحراف استاندارد		
پدر	مادر	فرزند	پدر	مادر	فرزند	پدر	مادر	فرزند
۶۴	۶۳	-	۲/۷۴	۲/۴۹	-	۰/۷۰	۰/۶۰	-
۶۴	۶۳	-	۲/۵۲	۲/۳۷	-	۰/۷۰	۰/۶۶	-
۶۴	۶۳	-	۴/۰۱	۴/۰۶	-	۰/۷۴	۰/۶۴	-
۶۴	۶۴	۶۳	-	۳/۰۹	۲/۹۷	-	۰/۵۰	۰/۴۴

جدول ۱. (ادامه)

شمار پاسخگویان			میانگین			انحراف استاندارد				
پدر	مادر	فرزند	پدر	مادر	فرزند	پدر	مادر	فرزند		
۶۴	۶۶	۶۶	۳/۴۹	۳/۶۳	۳/۷۵	۰/۵۶	۰/۶۱	۰/۴۷	خودمختاری	بهبودی
۶۴	۶۶	۶۶	۳/۶۹	۳/۷۴	۳/۶۱	۰/۴۷	۰/۶۲	۰/۴۸	تسلط بر محیط	
۶۴	۶۶	۶۶	۳/۵۲	۳/۷۵	۳/۶۷	۰/۵۴	۰/۶۷	۰/۴۸	رشد شخصی	
۶۴	۶۶	۶۶	۳/۷۳	۳/۹۲	۳/۷۹	۰/۵۶	۰/۷۱	۰/۵۰	ارتباط مثبت با دیگران	
۶۴	۶۶	۶۶	۳/۴۵	۳/۵۹	۳/۴۹	۰/۵۴	۰/۷۰	۰/۵۱	هدفمند بودن	
۶۴	۶۶	۶۶	۳/۴۱	۳/۵۳	۳/۵۰	۰/۴۹	۰/۶۴	۰/۴۵	پذیرش خود	
۶۴	۶۴	۶۶	۶۶	۳/۵۵	۳/۶۹	۳/۶۴	۰/۶۰	۳/۶۹	بهبودی ریف	
-	-	۶۶	-	-	۲/۹۲	-	-	۰/۲۶	محبت - طرد	ادراک از سبک فرزندپروری
-	-	۶۶	-	-	۲/۸۲	-	-	۰/۳۳	کنترل - آزادی	
-	-	۶۶	-	-	۲/۸۷	-	-	۰/۱۸	ادراک از سبک فرزندپروری	

بر پایه جدول شماره ۱، بیشترین میانگین در زمینه سبک فرزندپروری مربوط به سبک مقتدر منطقی و میانگین آنها در مادر و پدر به ترتیب ۴/۰۶ و ۴/۰۱ است. سپس، سبک فرزندپروری آزادگذاری مطلق در مادر و پدر با میانگین ۲/۴۹ و ۲/۷۴ به ترتیب بیشترین فراوانی را داشت. از میان مؤلفه‌های بهبودی، ارتباط مثبت با دیگران هم در پدر و مادر و هم در فرزند بیشترین میانگین را داشت (به ترتیب ۳/۷۳، ۳/۹۲ و ۳/۷۹). ادراک فرزندان از سبک فرزندپروری والدینشان نیز، بیشتر مؤلفه محبت - طرد را با میانگین ۲/۹۲ شامل می‌شود. برای آزمون فرضیه نخست، ارتباط خودمختاری مادر و پدر با خودمختاری نوجوان از طریق اجرای آزمون همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار داده شد. یافته‌ها در جداول شماره ۲ و ۳ آورده شده‌اند.

جدول ۲. رابطه خودمختاری مادر با فرزند

خودمختاری مادر	خودمختاری فرزند		
۰/۳۴۲	۱	همبستگی پیرسون	خودمختاری فرزند
۰/۰۰۵		(سطح معناداری - دوراهه)	
۶۵	۶۶	تعداد	
۱	۰/۳۴۲	همبستگی پیرسون	خودمختاری مادر
	۰/۰۰۵	(سطح معناداری - دوراهه)	
۶۶	۶۵	تعداد	

جدول ۳. رابطه خودمختاری پدر با فرزند

خودمختاری پدر	خودمختاری فرزند		
۰/۲۹۵	۱	همبستگی پیرسون	خودمختاری فرزند
۰/۰۱۹		(سطح معناداری - دوراهه)	
۶۳	۶۴	تعداد	
۱	۰/۲۹۵	همبستگی پیرسون	خودمختاری پدر
	۰/۰۱۹	(سطح معناداری - دوراهه)	
۶۴	۶۳	تعداد	

بر اساس جداول ۲ و ۳، میان خودمختاری مادران و خودمختاری پدران با خودمختاری دختر نوجوانشان رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد (به ترتیب $p = 0/005$ ، $r = 0/342$ و $p = 0/019$ ، $r = 0/295$).

بنابراین، فرض نخست پژوهش تأیید می‌شود.

از اهداف فرعی پژوهش، بررسی ارتباط میان سبک فرزندپروری با خودمختاری فرزندان بود. نتایج آزمون پیرسون نشان داد که میان سبک فرزندپروری آزادگذاری مطلق، استبدادی و مقتدر منطقی در پدر و خودمختاری فرزند، رابطه معنادار وجود ندارد (به ترتیب $p = 0/308$ ، $r = 0/172$ ؛ $p = 0/179$ ، $r = 0/39$ ؛ $p = 0/760$ ، $r = 0/39$).

همچنین بر پایه یافته‌های آزمون همبستگی پیرسون، ارتباط میان سبک فرزندپروری آزادگذاری مطلق، استبدادی و مقتدر منطقی در مادر و خودمختاری فرزند از دیدگاه آماری معنادار نیست (به ترتیب $r = 0/082$ ، $p = 0/525$ ؛ $r = 0/092$ ، $p = 0/471$ ؛ $r = 0/108$ ، $p = 0/398$). در واقع، سبک فرزندپروری مادر و پدر با خودمختاری دختران نوجوانشان رابطه معنادار ندارد و فرض دوم پژوهش رد می‌شود.

بررسی ارتباط میان سبک فرزندپروری والدین با خودمختاری خود آنها از طریق آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که میان سبک‌های گوناگون فرزندپروری در پدر ($n = 64$) با خودمختاری خود او

(آزادگذاری مطلق: $r = -0/220$ ، $p = 0/081$ ؛ استبدادی: $r = 0/032$ ، $p = 0/800$ ؛ مقتدر منطقی: $r = 0/013$ ، $p = 0/921$) و میان سبکهای گوناگون فرزندپروری در مادر با خودمختاری خود او (آزادگذاری مطلق: $r = 0/156$ ، $p = 0/226$ ؛ استبدادی: $r = 0/069$ ، $p = 0/593$ ؛ مقتدر منطقی: $r = 0/152$ ، $p = 0/239$) ارتباط معنادار وجود ندارد. لذا، فرض سوم پژوهش نیز رد می‌شود.

پس از آن به بررسی رابطه میان ادراک دختران نوجوان از سبک فرزندپروری والدینشان و خودمختاری آنها پرداخته شد که نتایج آن در جدول شماره ۴ آمده است.

جدول ۴. ادراک دختران نوجوان از سبک فرزندپروری والدین و خودمختاری آنها

ادراک فرزند از سبک فرزندپروری والدین	خودمختاری فرزند		
-0/091	۱	همبستگی پیرسون	خودمختاری فرزند
0/473		(سطح معناداری - دوره‌ها)	
۶۵	۶۶	تعداد	

نتایج نشان می‌دهد که میان ادراک دختران نوجوان از سبک فرزندپروری والدین و خودمختاری آنها ارتباط معنادار وجود ندارد ($r = -0/091$ ، $p = 0/473$) که این امر بر رد فرض چهارم پژوهش دلالت دارد. از موارد دیگر مورد توجه پژوهش حاضر، بررسی ارتباط میان تحصیلات والدین و خودمختاری دختران آنها بوده است. یافته‌های آزمون خی دو در جداول ۵ و ۶ قابل مشاهده‌اند.

جدول ۵. ارتباط تحصیلات پدر و خودمختاری دختران

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	
0/101	۱۱۰	۱/۲۹	خی دو پیرسون
0/793	۱۱۰	۹۷/۶	نسبت احتمال
0/065	۱	۳/۳۹	رابطه خطی
		۶	
		۵۳	تعداد پاسخ‌دهندگان

بر اساس جدول شماره ۵، میان میزان تحصیلات پدر و خودمختاری دخترانشان رابطه معنادار وجود ندارد ($p = 0/101$ ، $X^2 = 1/29$) و فرض پنجم پژوهش درباره پدر رد می‌شود.

جدول ۶. ارتباط تحصیلات مادر و خودمختاری دختران

ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری
۱/۸۰ 3E2 ^a	۱۳۲	۰/۰۰۳
۹۷/۹ ۸۹	۱۳۲	۰/۹۸۸
۵/۳۹ ۹	۱	۰/۰۲۰
۵۶		تعداد پاسخ‌دهندگان

حال آنکه با توجه به جدول شماره ۶، میان میزان تحصیلات مادر و خودمختاری فرزندان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($X^2 = 1/80$ ، $p = 0/003$). بنابراین، فرض پنجم درباره مادر تأیید می‌شود. از سؤالات دیگر پژوهش بررسی رابطه میان بهزیستی پدر و مادر با بهزیستی دختران نوجوانشان بوده است.

جدول ۷. معناداری مدل رگرسیون میان دو متغیر بهزیستی در پدر و بهزیستی در فرزند (ANOVA)

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجدور میانگین	مقدار F	معناداری آماری
رگرسیون	۱/۹۶۰	۱	۱/۹۶۰	۱۸/۵۰۳	۰/۰۰۰
باقیمانده	۶/۴۶۰	۶۱	۰/۱۰۶		
جمع	۸/۴۲۰	۶۲			

جدول ۸. معناداری مدل رگرسیون میان دو متغیر بهزیستی در مادر و بهزیستی در فرزند (ANOVA)

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجدور میانگین	مقدار F	معناداری آماری
رگرسیون	۳/۶۹۷	۱	۳/۶۹۷	۴۹/۲۱۴	۰/۰۰۰
باقیمانده	۴/۷۳۲	۶۳	۰/۰۷۵		
جمع	۸/۴۲۹	۶۴			

بر پایه یافته‌های جداول ۷ و ۸، رابطه‌ای مثبت و معنادار میان بهزیستی پدر و مادر با بهزیستی دختر نوجوانشان وجود داشته است. از این رو، هر چه بهزیستی پدران و مادران بالاتر باشد (به ترتیب $p=0/01$ ، $r=0/482$ و $r=0/662$)، بهزیستی دخترانشان نیز بالاتر است.

جدول ۹. خلاصه مدل رگرسیون میان دو متغیر بهزیستی در پدر و بهزیستی در فرزند

خطای استاندارد تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده (R^2)	مجدور ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعیین (R)
۰/۳۲۵۴۳	۰/۲۲۰	۰/۲۳۳	۰/۴۸۲

جدول ۱۰. خلاصه مدل رگرسیون میان دو متغیر بهزیستی در مادر و بهزیستی در فرزند

خطای استاندارد تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده (R^2)	مجدور ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعیین (R)
۰/۲۷۴۰۷	۰/۴۳۰	۰/۴۳۹	۰/۶۶۲

نتایج آزمون رگرسیون نشان داد بهزیستی در پدر و مادر به ترتیب می‌تواند $0/233$ و $0/439$ از بهزیستی در دخترشان را پیش‌بینی کند.

بحث و نتیجه‌گیری

در آزمون فرضیه نخست پژوهش، یافته‌ها ضمن همسویی با ادبیات (ریو، ۲۰۱۴) حاکی از آن بودند که هر چه میزان خودمختاری والدین بیشتر باشد، دختر نوجوان آنها خودمختاری بیشتری خواهد داشت. بر این اساس، می‌توان گفت که فرضیه نخست پژوهش تأیید شده است. با توجه به نقشی که والدین در تجربه خودمختاری در فرزندشان دارند، می‌توانند از طریق ارضای این نیاز در وجود خود، به ارضای این نیاز در فرزندانشان کمک و تا حد زیادی تعیین‌کننده هیجانات و رفتارهای آتی فرزند باشند، چرا که افسردگی و کمبود عزت‌نفس، رفتارهای پرخطر و بزه‌کاریها با عدم ارضای نیاز خودمختاری ارتباط دارند (ایگلتن و همکاران، ۲۰۱۶؛ پدرسن، ۲۰۱۷؛ شارف و گلدرن، ۲۰۱۸). بنابراین، هر چه والدین از خودمختاری فرزندانشان بیشتر حمایت کنند، نوجوانانی جسورتر به اجتماع تحویل می‌دهند که در جامعه مفید خواهند بود (لن^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). صمیمیت با مادر، با عزت‌نفس رابطه مثبت داشته و اثر تعاملی آن با خودمختاری بر علائم افسردگی

1. Lan

مشهود است؛ به این معنا که هم خودمختاری و هم ارتباط نزدیک با مادر برای بهزیستی روانی نوجوانان با اهمیت قلمداد می‌شود (کیانگ و باتاچارجی، ۲۰۱۹). همچنین افزایش حمایت پدر از خودمختاری فرزندان، افزایش خودمختاری نوجوان در آینده را پیش‌بینی می‌کند (راویندران^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). ناهمسو با پژوهش حاضر، در مطالعه‌ی تنه‌های رشوانلو و حجازی (۱۳۹۱) این رابطه مثبت میان خودمختاری در والد با خودمختاری در فرزند در زمینه پدران، صادق نبوده است.

پس از آزمون فرضیه پژوهشی دوم، نتیجه جالب توجه این بوده است که رابطه‌ای معنادار میان سبک فرزندپروری والدین با خودمختاری دختر نوجوان یافت نشد. این یافته درباره فرضیه چهارم پژوهش مبنی بر رابطه ادراک از سبک فرزندپروری والدین با میزان خودمختاری در دختر نوجوان صادق بود و میان این دو متغیر نیز رابطه معنادار وجود نداشت. این یافته با ادبیات پژوهش در تضاد است، به گونه‌ای که بر اساس پژوهشهای پیشین، با توجه به اینکه ادراک نوجوانان از میزان حمایت والدینشان از خودمختاری آنان به‌طور منفی با علائم افسردگی و به‌طور مثبت با عزت‌نفس در ارتباط است (دوین‌ولد^۲ و همکاران، ۲۰۱۷)، احتمالاً ادراک فرزندان و در نتیجه رضای خودمختاری در آنها متأثر از سبک فرزندپروری والدین باشد. بنابراین، با توجه به اهمیت این امر پژوهش در این زمینه به‌منظور ارائه آموزشها و مداخلات تخصصی در حیطه روان‌شناسی تربیتی به والدین و متخصصان حوزه نوجوان ضروری به‌نظر می‌رسد.

در زمینه فرضیه سوم پژوهش مبنی بر وجود رابطه میان خودمختاری در والدین و سبک فرزندپروری آنان، بر پایه یافته‌ها، این فرضیه رد می‌شود. همچنان که پیداست، سبک فرزندپروری کنترل‌گرایانه، اثرات مخربی بر تحول خودمختاری در فرزندان برجای می‌گذارد اما احساس آزادی بیشتر، خودمختاری آنها را تقویت می‌کند (ملتفت و همکاران، ۲۰۱۸). در واقع، کنترل روانی و دلبستگی ناایمن با عملکرد خودمختارانه و بهزیستی رابطه منفی دارد (ژیانگ و لیو^۳، ۲۰۱۸) و نکته قابل توجه این است که کاهش بهزیستی در پی کاهش کنترل فردی رخ می‌دهد (چوی^۴ و همکاران، ۲۰۲۰). در نتیجه به‌نظر می‌رسد میان ارضای نیازهای روان‌شناختی اساسی با سبک فرزندپروری والدین رابطه‌ای وجود داشته باشد، با وجود این، رابطه معناداری در یافته‌ها دیده نشد. از سویی هم، از آنجا که فرزندپروری مقتدرانه می‌تواند عامل پیش‌بین ارضای خودمختاری در نوجوان باشد (سیسواندانی^۵ و همکاران، ۲۰۱۹)، احتمالاً بهره‌مندی والدین از چنین سبک تربیتی و نتیجتاً بهره‌مندی آنها از خودمختاری می‌تواند منجر شود به اینکه آنها نیز با فرزندان خود رفتار

1. Ravindran
2. Duineveld
3. Xiang & Liu
4. Choi
5. Siswandani

مشابهی داشته باشند. بنابراین، به نظر می‌رسد که با توجه به تفاوت نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های مرتبط و اهمیت شیوه تربیتی والدین در پرورش نسل آینده و اهمیت ارضای نیاز خودمختاری، نیاز مبرمی به بررسی عمیق‌تر نقش سبک فرزندپروری در خودمختاری و بهزیستی وجود دارد.

افزون بر این در بررسی فرضیه پنجم پژوهش در راستای ارتباط میان میزان تحصیلات والدین با میزان خودمختاری دختران نوجوانشان، نتایج تا حدودی همسو با مطالعات پیشین (ون هولند دوگراف و همکاران، ۲۰۱۸؛ آکیل و همکاران، ۲۰۱۶) نشان دادند که میزان تحصیلات مادر با خودمختاری فرزندان رابطه مثبت و معنادار دارد. در مطالعه‌ای که اختصاصاً به اثر تحصیلات بر زنان جوامع در حال توسعه اشاره داشته، آمده است که زنان تحصیل کرده توانمندتر شده و خودمختاری آنها تقویت می‌شود (جیجیبوی^۱، ۱۹۹۵)، بنابراین نتایج پژوهش تأییدی بر اهمیت تحصیلات در پرورش خودمختاری و حمایت از آن در فرزندان است. با این حال، چنین رابطه معناداری میان خودمختاری دختران نوجوان با میزان تحصیلات پدر دیده نشد. علت این امر می‌تواند این باشد که دختران احتمالاً با مادران رابطه عاطفی نزدیک‌تری دارند و یا اینکه بر اساس پژوهش‌های پیشین، احتمالاً دلیل آن تعامل متمرکزتر و محدودتر پدران با فرزندان در سن نوجوانی است که بیشتر بر پیشرفت تحصیلی و ورزشی تأکید دارند، در حالی که تعامل مادران با فرزندان بسیار متنوع‌تر است (واسکز و همکاران، ۲۰۱۶). رابطه مادر با نوجوان همچنین بر عملکرد تحصیلی، سازگاری و بهزیستی او نقشی مهم دارد (دمو و آکاک^۲، ۱۹۹۶) و این یافته از این جهت اهمیت نتایج حاضر را بیشتر می‌کند که مادر خودمختار از این نظر برای تحول روان‌شناختی فرزند نوجوان خود بسیار مؤثر عمل می‌کند.

در راستای آزمون فرضیه ششم پژوهش مبنی بر وجود رابطه میان بهزیستی در والدین با بهزیستی در دختران نوجوان، نتایج این پژوهش، همسو با پژوهش‌های پیشین (ریو، ۲۰۱۴)، نشان داده است که هرچه میزان بهزیستی در والدین بیشتر باشد، دختر نوجوان آنها بهزیستی بیشتری را نشان خواهد داد. حمایت والدین از اهداف فرزندان، به شرطی که خودمختاری را محدود نکند، با بهزیستی بهتر طی سالیان مدرسه ارتباط دارد. به این ترتیب که حمایت‌های والدین از خودمختاری به‌طور غیرمستقیم بهزیستی فردی نوجوانان را با گسترش پیشرفتشان در اهداف فردی و تقویت حس خودمختاری شخصی آنان در زندگی روزمره‌شان تحت تأثیر قرار می‌دهد (کسترن^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). پژوهش‌های دیگری نیز تأیید کرده‌اند که افراد با خودمختاری بالا،

1. Jejeebhoy
2. Demo & Acock
3. Koestner

علاوه بر آنکه معنایی روشن‌تر نسبت به زندگی و اهداف مشخص‌تر دارند، باور دارند که می‌توانند به این اهداف خود دست یابند که همین مسئله منجر می‌شود به اینکه فرد بهزیستی روانی تمام عیاری را تجربه کند (چایکا، ۲۰۲۰).

همچون هر اثر پژوهشی دیگری، این پژوهش نیز با محدودیت‌هایی مواجه بوده است. نخست اینکه به دلیل محدودیت‌های بودجه و زمان، به تمام نوجوانان دسترسی نداشتیم. گذشته از این، از آنجا که هر سه عضو مادر، پدر و دختر نوجوان باید در پژوهش شرکت می‌کردند تا بافت خانواده مورد توجه قرار گیرد، اینکه هر سه نفر آنها تمایل داشته باشند به پرسشنامه‌های ذکر شده پاسخ بدهند، ما را با محدودیت‌هایی در گردآوری داده مواجه ساخت.

▲ پیشنهادهای کاربردی ▲

برای دختران، داشتن روابط عاطفی نزدیک‌تر با والدین با تحول خودمختاری در ارتباط است و دل‌بستگی قوی‌تر آنها با والدین، در مقایسه با پسران، منجر به خودمختاری بیشتر می‌شود. با وجود بهره‌مندی هر دو جنس از خودمختاری، یافته‌های پژوهش‌ها درباره آن متناقض بوده‌اند (پدرسن، ۲۰۱۷). از این‌رو برای مطالعات بیشتر، بررسی پسران این گروه سنی و مقایسه نتایج با یافته‌های حاضر پیشنهاد می‌شود تا از این طریق در راستای بهبود کیفیت زندگی نوجوانان و تربیت نسل جوان آینده قدم‌هایی مؤثر برداشته شوند.

همچنین با توجه به اینکه نوجوانی حیاتی‌ترین برهه زندگی است و زمان زیادی در مدرسه سپری می‌شود، می‌توان نقش حیاتی معلمان در حمایت از خودمختاری و بهبود بهزیستی نوجوانان را پیش‌بینی کرد (یو و همکاران، ۲۰۱۳)؛ بنابراین بررسی اینکه آیا محیط غنی در مدرسه می‌تواند جایگزین عدم حمایت والدین از خودمختاری باشد یا خیر می‌تواند نتایج جالب توجهی داشته باشد. در ضمن نمی‌توان از تأثیرات قابل توجه همسالان بر نوجوانان چشم‌پوشی کرد (گاویریا و رافائل، ۲۰۰۱) و حمایت همسالان از خودمختاری نوجوان، ارضای نیازهای روان‌شناختی و افزایش انگیزه را در پی خواهد داشت (ژو و همکاران، ۲۰۱۹)؛ بنابراین، بررسی رابطه خودمختاری نوجوانان با خودمختاری دوستان صمیمی می‌تواند دانشی را در اختیار معلمان و خانواده‌ها قرار دهد تا نوجوانان را در انتخاب دوست به نحو احسن راهنمایی کنند.

1. Chaika
2. Gaviria & Raphael
3. Zhou

- برجعی، احمد. (۱۳۷۸). تأثیر سازگاری و الگوهای فرزندپروری والدین بر تحول روانی-اجتماعی دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر تهران. رساله دکتری. دانشگاه علامه طباطبائی.
- بیانی، علی اصغر؛ محمد کوچکی، عاشور و بیانی، علی. (۱۳۸۷). روایی و پایایی مقیاس بهزیستی روان‌شناختی ریف. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۱۴ (۲)، ۱۴۶-۱۵۱.
- تنهای‌رشوانلو، فرهاد و حجازی، الهه. (۱۳۹۱). نقش درگیری، حمایت از خودمختاری و گرمی مادر و پدر در انگیزش خودمختار و عملکرد تحصیلی فرزندان. فصلنامه خانواده‌پژوهی، ۸ (۱)، ۶۷-۸۲.
- حیدری، محمود؛ دهقانی، محسن و خداپناهی، محمد کریم. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر شیوه فرزندپروری ادراک‌شده و جنس بر خودناتوان‌سازی. فصلنامه خانواده‌پژوهی، ۵ (۲)، ۱۲۵-۱۳۷.
- دوستی، مرضیه؛ پورمحمدرضای تجربی، معصومه و غباری‌بناب، باقر. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش تاب‌آوری بر بهزیستی روان‌شناختی دختران خیابانی دارای اختلال‌های برونی‌سازی‌شده. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۱۱ (۴۱)، ۴۳-۵۴.
- رضایی، محمد. (۱۳۷۵). بررسی رابطه بین شیوه‌های فرزندپروری مادران (اقتدار منطقی، آزادگناری و استبدادی) با بلوغ اجتماعی دانش‌آموزان پایه‌های اول، دوم و سوم مدارس راهنمایی اداره آموزش و پرورش منطقه ۶ تهران در سال تحصیلی ۷۵-۷۴. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم تهران.
- فلسفی، ندا و نعمت‌طاوسی، محترم. (۱۳۹۸). نقش ابعاد هویت در حرمت خود و بهزیستی روان‌شناختی در بزرگسالی نوظهور. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۱۵ (۵۹)، ۲۲۵-۲۳۶.
- محبی، مینا و بدری، رحیم. (۱۳۹۵). پیش‌بینی‌ها و پیامدهای تنظیم هیجانی در دانش‌آموزان دختر: نقش حمایت خودمختاری والدینی، معلم و کنترل ادراک‌شده. فصلنامه مطالعات روانشناسی تربیتی، ۱۳ (۲۳)، ۱۱۳-۱۳۸.
- میانی، اصغر و نیک‌زاد، سپیده. (۱۳۹۶). ساختار عاملی و اعتبار نسخه فارسی پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری بامریند. فصلنامه خانواده‌پژوهی، ۱۳ (۱)، ۹۱-۱۰۸.
- نقاشیان، ذبیح‌الله. (۱۳۵۸). رابطه محیط خانوادگی و موفقیت تحصیلی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.
- نیک‌آذین، امیر؛ شعیری، محمدرضا و نائینیان، محمدرضا. (۱۳۹۲). کیفیت زندگی مرتبط با سلامت در نوجوانان: تفاوت‌های بهداشت روانی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی، جنس و سن. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۹ (۳۵)، ۲۷۱-۲۸۱.
- هاشمی، سعیده؛ درتاج، فریبرز؛ سعدی‌پور، اسماعیل و اسدزاده، حسن. (۱۳۹۶). الگوی ساختاری احساسات شرم و گناه بر اساس شیوه‌های فرزندپروری والدین: نقش واسطه‌ای سبک‌های دلبستگی. فصلنامه روانشناسی کاربردی، ۱۱ (۴)، ۴۷۵-۴۹۳.
- هومن، حیدرعلی. (۱۳۹۱). مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل. تهران: انتشارات سمت.
- یعقوب‌خانی غیاثوند، مرضیه. (۱۳۷۲). رابطه محیط خانواده و پیشرفت تحصیلی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.

- Adie, J. W., Duda, J. L., & Ntoumanis, N. (2012). Perceived coach-autonomy support, basic need satisfaction and the well- and ill-being of elite youth soccer players: A longitudinal investigation. *Psychology of Sport and Exercise*, 13(1), 51-59.
- Akyil, Y., Prouty, A., Blanchard, A., & Lyness, K. (2016). Experiences of families transmitting values in a rapidly changing society: *Implications for family therapists*. *Family Process*, 55(2), 368-381.
- Assadi, S. M., Smetana, J., Shahmansouri, N., & Mohammadi, M. (2011). Beliefs about parental authority, parenting styles, and parent-adolescent conflict among Iranian mothers of middle adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 35(5), 424-431.

- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1, Pt. 2), 1-103.
- Bradley, R. H., Iida, M., Pennar, A., Owen, M. T., & Vandell, D. L. (2017). The dialectics of parenting: Changes in the interplay of maternal behaviors during early and middle childhood. *Journal of Child and Family Studies*, 26(11), 3214-3225.
- Burke, T., & Kuczynski, L. (2018). Jamaican mothers' perceptions of children's resistance strategies for parental rules and requests. *Frontiers in Psychology*, 9, Article 1786.
- Chaika, G. (2020). Psychological characteristics influencing personal autonomy as a factor of psychological well-being. *Psychological Journal*, 6(1), 18-28.
- Choi, J. H., Miyamoto, Y., & Ryff, C. D. (2020). A cultural perspective on functional limitations and well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 46(9), 1378-1391.
- Demo, D. H., & Acock, A. C. (1996). Family structure, family process, and adolescent well-being. *Journal of Research on Adolescence*, 6(4), 457-488.
- Duineveld, J. J., Parker, P. D., Ryan, R. M., Ciarrochi, J., & Salmela-Aro, K. (2017). The link between perceived maternal and paternal autonomy support and adolescent well-being across three major educational transitions. *Developmental Psychology*, 53(10), 1978-1994.
- Eagleton, S. G., Williams, A. L., & Merten, M. J. (2016). Perceived behavioral autonomy and trajectories of depressive symptoms from adolescence to adulthood. *Journal of Child and Family Studies*, 25(1), 198-211.
- Esteinou, R., Vázquez-Arana, A., & Martínez-Guerrero, E. (2020). Adolescent autonomy satisfaction and parental support to autonomy in Mexico. *Journal of Comparative Family Studies*, 51(2), 188-216.
- Francis, K., Scholten, H., Granic, I., Lougheed, J., & Hollenstein, T. (2021). Insights about screen-use conflict from discussions between mothers and pre-adolescents: A thematic analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 4686.
- Gaviria, A., & Raphael, S. (2001). School-based peer effects and juvenile behavior. *Review of Economics and Statistics*, 83(2), 257-268.
- Huver, R. M. E., Otten, R., De Vries, H., & Engels, R. C. (2010). Personality and parenting style in parents of adolescents. *Journal of Adolescence*, 33(3), 395-402.
- Jejeebhoy, S. J. (1995). *Women's education, autonomy, and reproductive behaviour: Experience from developing countries*. Oxford University Press.
- Kiang, L., & Bhattacharjee, K. (2019). Developmental change and correlates of autonomy in Asian American Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(2), 410-421.
- Koestner, R., Powers, T. A., Holding, A., Hope, N., & Milyavskaya, M. (2020). The relation of parental support of emerging adults' goals to well-being over time: The mediating roles of goal progress and autonomy need satisfaction. *Motivation Science*, 6(4), 374-385.
- Lan, X., Marci, T., & Moscardino, U. (2019). Parental autonomy support, grit, and psychological adjustment in Chinese adolescents from divorced families. *Journal of Family Psychology*, 33(5), 511-520.
- Lincoln, C. R., Russell, B. S., Donohue, E. B., & Racine, L. E. (2017). Mother-child interactions and preschoolers' emotion regulation outcomes: Nurturing autonomous emotion regulation. *Journal of Child and Family Studies*, 26(2), 559-573.
- Miller, K. F., Borelli, J. L., & Margolin, G. (2018). Parent-child attunement moderates the prospective link between parental overcontrol and adolescent adjustment. *Family Process*, 57(3), 679-693.
- Miller, S. R. (2012). I don't want to get involved: Shyness, psychological control, and youth activities.

- Journal of Social and Personal Relationships*, 29(7), 908-929.
- Moltafet, G., Sadati Firoozabadi, S. S., & Pour-Raisi, A. (2018). Parenting style, basic psychological needs, and emotional creativity: A path analysis. *Creativity Research Journal*, 30(2), 187-194.
- Mounts, N. S., & Valentiner, D. P. (2021). Do ask, do tell? Observations of mothers' solicitation and adolescents' disclosure. *Journal of Family Psychology*, 35(2), 160-171.
- Niehues, A. N., Bundy, A., Broom, A., & Tranter, P. (2015). Parents' perceptions of risk and the influence on children's everyday activities. *Journal of Child and Family Studies*, 24(3), 809-820.
- Pan, Y., Gauvain, M., & Schwartz, S. J. (2013). Do parents' collectivistic tendency and attitudes toward filial piety facilitate autonomous motivation among young Chinese adolescents? *Motivation and Emotion*, 37(4), 701-711.
- Parkin, C. M., & Kuczynski, L. (2012). Adolescent perspectives on rules and resistance within the parent-child relationship. *Journal of Adolescent Research*, 27(5), 632-658.
- Pedersen, D. E. (2017). Parental autonomy support and college student academic outcomes. *Journal of Child and Family Studies*, 26(9), 2589-2601.
- Pérez, J. C., Cumsille, P., & Martínez, M. L. (2016). Brief report: Agreement between parent and adolescent autonomy expectations and its relationship to adolescent adjustment. *Journal of Adolescence*, 53, 10-15.
- Ratelle, C. F., Duchesne, S., Guay, F., & Châteauevert, G. B. (2018). Comparing the contribution of overall structure and its specific dimensions for competence-related constructs: A bifactor model. *Contemporary Educational Psychology*, 54, 89-98.
- Ravindran, N., Hu, Y., McElwain, N. L., & Telzer, E. H. (2020). Dynamics of mother-adolescent and father-adolescent autonomy and control during a conflict discussion task. *Journal of Family Psychology*, 34(3), 312-321.
- Reeve, J. (2014). *Understanding motivation and emotion*. John Wiley & Sons.
- Rodríguez-Meirinhos, A., Vansteenkiste, M., Soenens, B., Oliva, A., Brenning, K., & Antolín-Suárez, L. (2020). When is parental monitoring effective? A person-centered analysis of the role of autonomy-supportive and psychologically controlling parenting in referred and non-referred adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(1), 352-368.
- Rueth, J. E., Otterpohl, N., & Wild, E. (2017). Influence of parenting behavior on psychosocial adjustment in early adolescence: Mediated by anger regulation and moderated by gender. *Social Development*, 26(1), 40-58.
- Ruiz-Hernández, J. A., Moral-Zafra, E., Llor-Esteban, B., & Jiménez-Barbero, J. A. (2019). Influence of parental styles and other psychosocial variables on the development of externalizing behaviors in adolescents: A systematic review. *European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 11(1), 9-21.
- Ryan, R. M. (1998). Commentary: Human psychological needs and the issues of volition, control, and outcome focus. In J. Heckhausen, & C. S. Dweck (Eds.), *Motivation and self-regulation across the life span* (pp. 114-133). Cambridge University Press.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Sawyer, S. M., Azzopardi, P. S., Wickremaratne, D., & Patton, G. C. (2018). The age of adolescence. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 2(3), 223-228.
- Scharf, M., & Goldner, L. (2018). "If you really love me, you will do/be...": Parental psychological control and its implications for children's adjustment. *Developmental Review*, 49, 16-30.
- Schiffirin, H. H., Liss, M., Miles-McLean, H., Geary, K. A., Erchull, M. J., & Tashner, T. (2014).

- Helping or hovering? The effects of helicopter parenting on college students' well-being. *Journal of Child and Family Studies*, 23(3), 548-557.
- Siswandani, E. D., Silloy, T. N., & Ali, M. (2019, June). The influence of authoritative parenting style on adolescent autonomy. In *3rd International Conference on Current Issues in Education (ICCIE 2018)* (pp. 183-187). Atlantis Press.
- Sorkhabi, N., & Middaugh, E. (2014). How variations in parents' use of confrontive and coercive control relate to variations in parent-adolescent conflict, adolescent disclosure, and parental knowledge: Adolescents' perspective. *Journal of Child and Family Studies*, 23(7), 1227-1241.
- Steinfeld, N. (2021). Parental mediation of adolescent Internet use: Combining strategies to promote awareness, autonomy and self-regulation in preparing youth for life on the web. *Education and Information Technologies*, 26(2), 1897-1920.
- Van Holland De Graaf, J., Hoogenboom, M., De Roos, S., & Bux, F. (2018). Socio-demographic correlates of fathers' and mothers' parenting behaviors. *Journal of Child and Family Studies*, 27(7), 2315-2327.
- Vasquez, A. C., Patall, E. A., Fong, C. J., Corrigan, A. S., & Pine, L. (2016). Parent autonomy support, academic achievement, and psychosocial functioning: A meta-analysis of research. *Educational Psychology Review*, 28(3), 605-644.
- Vrolijk, P., Van Lissa, C. J., Branje, S. J. T., Meeus, W. H. J., & Keizer, R. (2020). Longitudinal linkages between father and mother autonomy support and adolescent problem behaviors: Between-family differences and within-family effects. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(11), 2372-2387.
- Willemen, A. M., Schuengel, C., & Koot, H. M. (2011). Observed interactions indicate protective effects of relationships with parents for referred adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 21(3), 569-575.
- Won, S., & Yu, S. L. (2018). Relations of perceived parental autonomy support and control with adolescents' academic time management and procrastination. *Learning and Individual Differences*, 61, 205-215.
- Wray-Lake, L., Crouter, A.C., & McHale, S.M. (2010). Developmental patterns in decision-making autonomy across middle childhood and adolescence: European American Parents' perspectives. *Child Development*, 81(2), 636-651.
- Xiang, S., & Liu, Y. (2018). Understanding the joint effects of perceived parental psychological control and insecure attachment styles: A differentiated approach to adolescent autonomy. *Personality and Individual Differences*, 126, 12-18.
- Yang, X., & Zhang, L. (2021). Reducing parent-adolescent conflicts about mobile phone use: The role of parenting styles. *Mobile Media & Communication*, 9(3), 205015792098619.
- Yoo, H., Feng, X., & Day, R. D. (2013). Adolescents' empathy and prosocial behavior in the family context: A longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(12), 1858-1872.
- Zhou, L. H., Ntoumanis, N., & Thøgersen-Ntoumani, C. (2019). Effects of perceived autonomy support from social agents on motivation and engagement of Chinese primary school students: Psychological need satisfaction as mediator. *Contemporary Educational Psychology*, 58, 323-330.